

SAKRAMENAT KRŠTENJA PREMA NOVOM CRKVENOM ZAKONIKU

Matija Berljak

1. UVOD

Drugi vatikanski koncil u mnogim svojim dokumentima donosi bogat nauk o sakramentu krštenja pozivajući se na spise Novoga zavjeta, na liturgijske tekstove, na djela Otaca i na dokumente crkvenog učiteljstva. Iz tog nauka proizlaze važne činjenice i smjernice za crkveno pravo glede krštenja koje su sada uglavnom sadržane u IV. knjizi novog Zakonika što nosi naslov *De Ecclesiae munere sanctificandi* od kan. 849 do 878.¹

Cijeli traktat o krštenju uklopljen je u Red pristupa u kršćanstvo (kršćanske inicijacije). Dakle, taj je sakrament usmjeren na primanje potvrde i euharistije. Ta tri sakramenta kršćanske inicijacije međusobno se stapaju i tako Kristove vjernike privode k punom uzrastu.²

Na temelju novog Zakonika, imajući u vidu također *Red krštenja*³ i *Red pristupa odraslih u kršćanstvo*⁴, ponajprije ćemo govoriti o učincima, zatim o njegovu slavljenju, o krstitelju, o odredbama glede krštenika, o kumovima, te o propisima glede upisa i dokazivanja krštenja. Na kraju, umjesto zaključka, nadodat ćemo nekoliko načela novog Zakonika o sakramentima.

2. UČINCI KRŠTENJA

U uvodnom kanonu 849, koji služi kao dogmatski temelj za cijeli traktat o krštenju, na-

¹ Papa Ivan Pavao II. proglasio je na blagdan Obraćanja sv. Pavla apostola 25. siječnja 1983. apostolskom konstitucijom *Sacrae disciplinae leges* novi crkveni zakonik koji nosi naslov kao i prijašnji *Codex Iuris Canonici*. Novi je Zakonik stupio na snagu na prvu nedjelju Došašća, tj. 27. studenoga 1983, i obvezuje jedino latinsku Crkvu, odnosno sve vjernike latinskog obreda. Službeno izdanje teksta Zakonika nalazi se u AAS 75 (1983), pars II, str. 1–301, o tome opširnije BERLJAK, M., *Novi crkveni zakonik – Kodeks kanonskog prava Ivana Pavla II.* u „Bogoslovska smotra” III, Zagreb 1983, br. 2–3, str. 165–182, vidi u. H. SCHWENDENWEIN, *Das neue Kirchenrecht*, Graz–Wien–Köln 1983, str. 321–326; E. CAPPELLINI, *I sacramenti della salvezza* u. *La normativa del nuovo Codice* (a cura di E. Cappellini), Brescia 1983, str. 170–173.

² Kan. 842 § 2 kaže: „Sakramenti krštenja, potvrde i presvete euharistije tako su međusobno povezani da se traže za punu kršćansku inicijaciju.”

³ Rimski obrednik: Red Krštenja, odobren od Biskupske konferencije u Zagrebu i potvrđen od Svete kongregacije za bogoštovlje, izdala je KS, Zagreb 1970.

⁴ Rimski obrednik. Red pristupa odraslih u kršćanstvo, odobren od Biskupske konferencije u Zagrebu i potvrđen od Svete kongregacije za bogoštovlje, izdala je KS, Zagreb 1974.

brajaju se, puno bolje nego u starom Zakoniku, glavni učinci krštenja. Krst, ulazi u život i zajednicu Božjeg naroda, prvi je sakrament Novoga zavjeta. Onaj tko nije primio krštenje ne može valjano primiti niti ostale sakramente.⁵ Dakle krštenje, vrata i temelj sakramenata, svima je potrebno *stvarno ili barem željom* za spasenje i po njemu se ljudi:

- oslobađaju od sviju grijeha;
- iz stanja u kojem su rođeni bivaju preneseni u stanje djece Božje, nanovo su rođeni;
- preko krštenja, dostojno slavljeno i s dužnim poštovanjem primljenog, čovjek se suobličuje Kristu raspetom i proslavljenom;
- s krštenjem čovjek biva pripojen, uključen u Crkvu, postajući tako član Božjeg naroda i dionik Kristova svećeničkog, učiteljskog i pastirskog poslanja; kako se vidi, već je od tog časa naglašen crkveni značaj sakramenta krštenja;
- krštenje proizvodi stalan i definitivan učinak, utiskuje neizbrisivi biljeg i zato se ono ne može ponavljati.⁶ Dakle, kršćanin može izgubiti vjeru, pasti u herezu, prekinuti zajedništvo s Crkvom, ili mu Crkva može uskratiti sudjelovanje u nekim duhovnim ili s njima povezanim dobrima, ali koliko god se kršćanin udaljio od Boga, nosit će uvijek biljeg Krista i njegove Crkve. Tko je jedanput bio priznat Božjim djetetom, neće mu moći nitko negirati povratak u Očev dom.

Ovi temeljni učinci krštenja, izrazujući to u užoj pravnoj formi, čine čovjeka osobom u Crkvi Kristovoj, tj. on postaje subjektom pravnih odnosa (prava – dužnosti).⁷

3. SLAVLJENJE SAKRAMENTA KRŠTENJA

Novi Kodeks kanonskog prava, držeći se obnovljenog rimskog obrednika *Red krštenja*, nasuprot starom Zakoniku (kan. 737), predviđa više načina podjeljivanja krštenja s obzirom na obred i ceremonije. Prema novom Zakoniku krštenje, može se reći, nikada nije privatno nego je uvijek svečano, pa i u slučaju kada se podjeljuje po skraćenom obredu u slučaju hitne nužde. I zato se u tom slučaju ne govori o dopunjenju ceremonija, nego o predstavljanju krštenika

Crkvi i očitovanju pred zajednicom da je primljen u Crkvu.⁸

3.1. Priprava

Kada novi crkveni Zakonik govori o brižnoj pripravi za slavljenje krštenja, tada razlikuje krštenje odraslih i krštenje djece.

Kada je kandidat *odrasla osoba* (usp. kan. 851, 1) koja želi primiti krštenje, treba se prepustiti katekumenatu i, ako je moguće, treba da prođe različite stupnjeve u skladu s *Red pristupa odraslih u kršćanstvo*⁹, a nakon završetka priprave prima sakramente.

Određeno je da biskupske konferencije izdaju posebne odredbe, tj. da za svoja područja prilagode opće norme sadržane u *Red pristupa*.

Propisi za krštenje odraslih primjenjuju se na one koji se krste poslije djetinje dobi i koji su došli do dobi rasuđivanja te imaju i ispovijedaju osobnu vjeru (usp. kan. 852, § 1).

Kada je riječ o *krštenju djeteta* (usp. kan. 851, 2), tada se naglašuje vrlo važna posebna priprava njegovih roditelja i kumova. Oni se poučavaju o značenju tog sakramenta i o dužnostima koje za njih proizlaze iz krštenja djeteta. Župnik sam ili preko drugih, skupivši ako je moguće i više obitelji zajedno, dužan je unaprijed pripremiti roditelje pastoralnim uputama i zajedničkom molitvom na slav-

⁵ Usp. također kan. 842, § 1 i 889, § 1.

⁶ Usp. također kan. 845, § 1 koji kaže: „Sakramenti krštenja, potvrde i reda, budući da utiskuju biljeg, ne mogu se ponavljati.”

⁷ To jasno ističe kan. 96. „Krštenjem se čovjek pridružuje Kristovoj Crkvi i u njoj postaje osoba s dužnostima i pravima koja su kršćanima, u skladu s njihovim stanjem, vlastita, ukoliko su u crkvenom zajedništvu i ako ne smeta zakonito donesena kazna.”

⁸ Usp. *Red krštenja*, br. 165–185.

⁹ Usp. *Red pristupa...*, br. 6: „... Prvi je stupanj početno obraćenje i želja da bude kršćanin te ga Crkva prima kao oglašenika. Drugi stupanj: čovjek je već uznapredovao u vjeri i gotovo završio katekumenat te je uvršten u bližu pripravu na sakramente. Treći stupanj: nakon završene duhovne priprave pripravnik prima sakramente i time se uvodi u kršćanstvo...”, o tome vidi B. Z. ŠAGI, *Priprava odraslih za krštenje* u: „Bogoslovska smotra”, XLVIII, Zagreb 1978, br. 1–2, str. 44–55.

ljenje sakramenta krštenja, a također, ako je moguće, neka ih nastoji posjetiti. Nužno je da kasnije djeca budu poučena u vjeri kako bi krštenje postalo plodno, a za to su zaduženi ponajprije njihovi roditelji.¹⁰

Zakonik podrazumijeva pod pojmom *djeca* ili *mališani*¹¹ one koji nisu došli do dobi ra-
sudiivanja a s njima se, što se tiče krštenja, iz-
jednačuju i oni koji nisu *compos sui*, koji nisu
odgovorni za svoje čine (usp. kan. 852, § 2
i Kan. 99).

3.2. Upotreba liturgijskih knjiga

Opća je odredba kanonskog prava (usp. kan. 846, §§ 1–2) da se u slavljenju sakramenata treba vjerno služiti liturgijskim knjigama odobrenim od nadležne vlasti; u njima se ne smije bilo što samovoljno dodavati, oduzimati ili mijenjati. Uz to službenik treba sakramente slaviti po vlastitom obredu.

S obzirom na sakrament krštenja ponovno je naglašeno da se u redovitim prilikama podjeljuje prema redu propisanom u obrednim liturgijskim knjigama, a u slučaju hitne nužde kod podjeljivanja krštenja treba obdržavati samo ono što se traži za valjanost sakramenta (usp. kan. 850).

3.3. Krsna voda i riječi krštenja

Za krštenje treba upotrijebiti naravnu i čistu vodu koja je u redovitim prilikama blagoslovljena prema propisanim liturgijskim knjigama (usp. kan. 853). Neka se voda drži u čistom i lijepom krsnom studencu ili posudi. Po potrebi može se i zagrijavati.¹²

Prema br. 23 spomenutog *Red krštenja* krst se podjeljuje u latinskoj Crkvi riječima: „Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.”

3.4. Način krštenja

Stari Zakonik crkvenog prava (usp. kan. 758) predviđao je tri načina podjeljivanja valjanog krštenja, i to polijevanjem (per infusione), uronjavanjem (per immersionem) i škropljenjem (per aspersionem). Ipak je bilo naglašeno da se ima zadržati prvi i drugi način, ili

obadva pomiješana prema odobrenim obrednicima pojedinih Crkava. Međutim, novi Zakonik predviđa samo dva načina podjeljivanja krštenja: „bilo uranjanjem bilo polijevanjem” (kan. 854).

U prastarjoj Crkvi prednost je imao način uronjavanja, o čemu svjedoče stari dokumenti i stare krstionice. Taj je način „prikladniji za označivanje sudioništva u Kristovoj smrti i uskrsnuću”¹³ – pun je simbolike. Dosad se kod nas redovito krstilo polijevanjem, iako nije bilo, prema kanonskim propisima, zabranjeno krstiti uronjavanjem. Smatramo da zbog današnjeg mentaliteta ljudi, koji je puno drukčiji nego je bio nekada, ta simbolika barem za naše krajeve ne kazuje mnogo. No to ne isključuje da se u nekim zgodama, imajući u vidu raspoloženje osoba i prilike mjesta, krsti uronjavanjem, dakako uz preduvjete (specijalna krstionica, odijela, ručnici, grijanje vode...) koje taj način zahtijeva.

Novo crkveno pravo traži od biskupskih konferencija da izdaju za svoja područja propise u vezi s praktičnom primjenom načina podjeljivanja krštenja (usp. kan. 854).

3.5. Liturgijska slavlja krštenja

Spomenuti Red krštenja donosi nekoliko mogućnosti slavljenja krštenja od kojih će se izabrati ona koja najviše odgovaraju okolnostima; potrebama i željama vjernika:¹⁴

¹⁰ Naša Biskupska konferencija u vezi s ovim pitanjem donijela je slijedeću smjernicu: „Obnovljeni obred krštenja djece traži da roditelji budu prisutni kod krštenja svoje djece, da u obredu ispovjedu svoju vjeru i da svjesno preuzmu obaveze za njihov kršćanski odgoj. Stoga će odgovorni za pastoral krštenja nastojati spremiti roditelje da aktivno sudjeluju kod slavljenja krštenja i probuditi kod njih svijest odgovornosti za kršćanski odgoj vlastitog djeteta” (*Smjernice za pastozaciju krštenika* u: „Službeni vjesnik nadbiskupije zagrebačke” LX (1973), br. 9, str. 288).

¹¹ U kan. 97, § 2 određeno je: „Maloljetnik prije navršene sedme godine zove se dijete i smatra se da još nije umno razvijen; navršivši sedam godina pretpostavlja se da je umno razvijen.”

¹² Više o tome u: *Red krštenja*, br. 18–21.

¹³ *Red krštenja*, br. 22.

¹⁴ Z. LINIĆ, *Kako liturgijski organizirati krštenje djece i odraslih u našim današnjim prilikama*, u: BS XLVIII, (1978), br. 1–2, str. 81–87.

- red krštenja za više djece (br. 32–71);
- red krštenja jednog djeteta (br. 72–106);
- red krštenja za mnogo djece (br. 107–131);
- red krštenja djece koje obavljaju katehisti kad nema svećenika ili đakona (br. 132–156);
- red krštenja djece u opasnosti ili na času smrti, bez svećenika i đakona (br. 157–164);
- red donošenja u crkvu već krštenog djeteta (br. 165–185).

3.6. Ime krštenika

Posebno je naglašeno (usp. kan. 855) da roditelji, kumovi i župnik moraju nastojati da se djetetu ne daje ime koje nije u skladu s kršćanskim poimanjem.

U starom je Kodeksu (usp. kan. 761) bilo naredeno župnicima, ako ne mogu postići da se kršteniku nadjene kršćansko ime, da moraju oni sami imenu što su ga nadjenuli roditelji dodati ime kojeg sveca i u maticu krštenih upisati oba. Ta praksa više nije tako stroga. Štoviše, naglašeno je da više ne vrijedi propis tog kanona, ali da se i dalje nadjeva „bilo kršćansko ime, bilo ime koje je uobičajeno u mjesnim kulturama... dokle god se ime može shvatiti u kršćanskom značenju”;¹⁵ ako to nije slučaj, tada se izabere novo kršćansko ime dok se pripravlja na krštenje.

3.7. Vrijeme krštenja

Krštenje se može slaviti u bilo koji dan. Ipak, da bi se bolje istaklo vazmeno značenje ovog sakramenta, preporučuje se da se redovito slavi kad se Crkva spominje uskrsnuća Gospodina, tj. nedjeljom, ili, ako je to moguće, u vazmenom bdjenju (usp. kan. 856).¹⁶

3.8. Mjesto krštenja

Novi Zakonik određuje da se krštenje redovito obavlja u crkvi ili kapelici. U pravilu, tj. ako neki opravdani razlog ne savjetuje drukčije, odrasle treba krstiti u vlastitoj župnoj crkvi, a djecu u župnoj crkvi roditelja (usp. kan. 857, § § 1–2). Župna crkva treba imati krsni stu-

denac (vlastitu krstionicu),¹⁷ a mjesni ordinarij, saslušavši mjesnog župnika, može dopustiti ili narediti da bude krstionica i u drugoj crkvi ili kapelici na području župe (usp. kan. 858, § 2). Ako krštenik ne može bez velike teškoće, zbog udaljenosti ili drugih razloga, doći, ili ne može biti donešen, u župnu crkvu ili drugu crkvu ili kapelicu opskrbljenu krstionicom, tada se krštenje može i mora podijeliti u najbližoj crkvi ili kapelici, ili pak na drugom doličnom mjestu (usp. kan. 859).

U privatnim kućama neka se krštenje ne podjeljuje, osim u slučaju nužde, bez dozvole mjesnog ordinarija, koji je podjeljuje samo zbog važnog razloga. A u bolnicama, pak, neka se ne podjeljuje taj sakrament osim u slučaju nužde ili zbog doista važnog pastoralnog razloga, no dijecezanski biskup ima pravo i drukčije odrediti (usp. kan. 860, § § 1–2).

4. KRSTITELJ

Kako nema više razlike između privatnog i svečanog krštenja, više se niti ne govori o službeniku svečanog krštenja. U novom Zakoniku jednostavno se govori o redovitim i izvanrednim službenicima krštenja.

4.1. Redoviti službenik

Redoviti službenici krštenja jesu biskup, svećenik i đakon (usp. kan. 861). Oni vrše tu službu zbog svetog reda koji su primili. No ipak treba naglasiti da oni vrše tu zadaću samo na području vlastite nadležnosti. Dakle, na temelju

¹⁵ *Red pristupa...*, br. 88; usp. također br. 26 i 65,4.

¹⁶ Usp. također *Smjernice za pastorizaciju krštenja*, art. cit. str. 288, t. 5, gdje naši biskupi napominju: „Iako se krštenje može, prema potrebi, podijeliti svakim danom, treba ipak nastojati da se ono dijeli nedjeljom kad slavimo Kristovo uskrsnuće.”

¹⁷ Usp. kan. 858, § 1, gdje je doslovno rečeno: „Svaka župna crkva neka ima krsni studenac, ne isključujući stečena prava drugih crkava”; dakle, možemo zaključiti sa Hugom Schwendenweinom (op. cit. p. 322): „Wohlerworbene Rechte anderer Kirchen auf einen Taufbrunnen bleiben bestehen. Ihr Recht ist jedoch kein ausschliessliches, es besteht kumulativ mit dem der Pfarrkirche.”

4.3. Krstitelj odraslih

činjenice da je netko ubrojen među redovite krstitelje, nije mu još dopušteno općenito krštavati (premda je uvijek valjano krštenje) osim u slučaju nužde. Bez nužde krštenje je dopušteno mjesnom ordinariju na području njegove biskupije, župniku na području njegove župe. To jasno ističe kan. 862 kad kaže: „Izuzev slučaja nužde, nitko ne smije bez potrebnog dopuštenja podjeljivati krštenje na tuđem području, pa ni svojim podložnicima.”

Treba naglasiti i drugi uvjet dopuštenog podjeljivanja krštenja a to je da su krštenici podložnici ordinarija ili župnika po boravištu ili nepravom boravištu, odnosno da su beskućnici.¹⁸ Maloljetne osobe nužno zadržavaju zavičaj i poluzavičaj onoga čijoj su vlasti podložni (usp. kan. 105, § 1).

Novi Zakonik naglašava da podjeljivanje krštenja spada među funkcije koje su župniku na poseban način povjerene (usp. 530,1), pa ga stoga drugi bez njegova dopuštenja ne smije podjeljivati.

Dakle, iz rečenoga proizlazi da župnik sam osobno, ili preko ovlaštenog svećenika ili dakona, dopušteno krsti djecu samo na području svoje župe i to sve one koji imaju na njegovom teritoriju pravo boravište ili nepravno boravište, odnosno beskućnike koji stvarno borave na njegovu teritoriju.¹⁹

4.2. Izvanredni službenik krštenja

– U slučaju da je redoviti *djelitelj krštenja odsutan ili zapriječen*, dopušteno podjeljuje sakrament katehist ili neka druga osoba koju je za tu službu odredio mjesni ordinarij. Da bi oni mogli krstiti, dakle, ne traži se teška nužda, smrtna opasnost, nego da je „redoviti djelitelj odsutan ili zapriječen” (kan. 861, § 2). Čini se da se ovdje nazire jedan novi službenik krštenja.

– *U slučaju nužde* dopušteno podjeljuje sakrament krštenja „svaki čovjek potaknut pravom nakanom”. Dodaje se da se pastiri duša, a osobito župnici, potrudite da vjernici budu poučeni o pravom načinu krštenja (usp. kan. 861, § 2), tj. da krste s pravom vodom, da izgovaraju propisane riječi, da imaju nakanu podijeliti sakrament krštenja.

Zakonik propisuje da krštenje odraslih treba javiti dijecezanskom biskupu da bi ih on, ako smatra da je zgodno, podijelio osobno. U tom slučaju pod pojmom *odrastao* podrazumijeva se i onaj koji je navršio 14 godina (usp. kan. 863), protivno općoj odredbi koja određuje punoljetnost s navršenih 18 godina života (usp. kan. 97, § 1).

5. KRŠTENICI

Više se ne govori, kao u starom Kodeksu, o *subjektu krštenja*, nego o *krštenicima*.

Krstiti se može svaki i samo živi čovjek koji još nije kršten (usp. kan. 864). Nakon sigurne smrti ne smije se podjeljivati krštenje bez obzira na spol i životnu dob. Ako se sumnja da li je na životu, tada se krsti uvjetno (*sub conditione*). Ako postoji opravdana sumnja nakon ozbiljnog ispitivanja da li je netko bio uopće kršten, ili da li je bilo krštenje valjano podijeljeno, tada se krštenje podjeljuje uvjetno (usp. kan. 869, § 1). Oni koji su *kršteni u nekatoličkoj crkvenoj zajednici* ne trebaju se uvjetno krstiti, osim ako nakon ozbiljnog ispitivanja tog krštenja nastane ozbiljna sumnja o njegovoj valjanosti s obzirom na materiju i formu riječi u podijeljenom krštenju te na nakanu odraslog krštenika i djelitelja krštenja (usp. kan. 869, § 2).²⁰ U slučajevima kad ostane sumnja glede činjenice krštenja ili glede valjanosti, krštenje se podjeljuje uvjetno, ali tek pošto se

¹⁸ Usp. kan. 102, § 1: „Boravište (*domicilium*) stječe se boravkom na području župe ili barem biskupije spojenim s nakanom trajno tu ostate ako ne nastane kakva zapreka, ili ako je produljen do punih pet godina”; § 2: „Nepravno boravište (*quasi-domicilium*) stiče se boravkom na području neke župe ili barem biskupije spojenim s nakanom da se tu ostane barem tri mjeseca, ako ne nastane kakva zapreka, ili stvarno produljenim boravkom na tri mjeseca.” Usp. također kan. 107, § 1: „Po boravištu ili po nepravom boravištu svatko zadobiva svog župnika i ordinarija”; § 2: „Župnik i ordinarij beskućnika onaj je župnik ili ordinarij mjesta gdje beskućnik upravo boravi.” Tumačenje ovih kanona vidi F. J. URRUTIA, *De normis generalibus*, Romae 1983, str. 63 ss.

¹⁹ U vezi s ovim pitanjem Svećeničko vijeće zagrebačke nadbiskupije zaključilo je, a nadbiskup F.

odraslom kršteniku izloži nauk o sakramentu krštenja. A ako je riječ o krštenju djeteta, tada se to prethodno treba objasniti njegovim roditeljima (usp. kan. 869, § 3).

Što se tiče *izloženog ili pronađenog djeteta*, kan. 870 određuje da se krsti ako se ne ustanovi sa sigurnošću da je već kršteno.

Prijašnja kazuistika²¹ o *pobačenim (prerano rođenim) plodovima* uklonjena je, pa se jednostavno tvrdi da se takvi, ako je moguće, ako su živi, krste (usp. kan. 871).

5.1. Odrasli i djeca

Crkveno zakonodavstvo u svojim kanonima razlikuje odrasle krštenike od djece koja se trebaju krstiti. Propisi za krštenje odraslih primjenjuju se na svakoga koji je izašao iz djetinjstva i ima uporabu razuma (usp. kan. 852, § 1), dok su ostali djeca s kojima su izjednačeni oni što nemaju moć prosuđivanja (usp. kan. 852, §§ 1–2).

5.1.1. Odrasli krštenici

Kan. 865, § 1 postavlja za *redovite prilike* neke uvjete da bi odrasla osoba mogla biti krštena:

- ona mora očitovati volju da želi primiti krštenje;
- da bude dovoljno poučena o vjerskim istinama i kršćanskim obvezama;
- da kroz katekumenat bude prokušana u kršćanskom životu;
- i na kraju, mora se potaknuti da okaje svoje grijeh.

U § 2 istog kanona govori se o krštenju odraslih koji se nalaze u *smrtnoj opasnosti*. I oni se mogu krstiti ako:

- posjeduju barem neko znanje o glavnim vjerskim istinama;
- ako na bilo koji način očituju svoju nakanu da prime krštenje i
- ako obećaju da će obdržavati kršćanske zapovijedi.

S krštenjem odraslih redovito su povezani i drugi sakramenti kršćanske inicijacije. To znači da neposredno pošto su primili krštenje prime, ako ne postoji neki protivan važan raz-

log, sakramenat potvrde i da sudjeluju u euharistijskom slavlju u kojem primaju pričest (usp. kan. 866).

5.1.2. Djeca krštenici²²

Za krštenje djece dužni su se pobrinuti roditelji ili oni koji ih zakonito zastupaju.

Stari Zakonik u kan. 770 određivao je da roditelji krste svoju djecu *što prije*. To se obično

Kuharić je zaključke prihvatio i potvrdio, da se dijete „ima krstiti u župi boravišta roditelja. Vlastiti župnik može otpustiti dijete na krštenje u drugu župu ako za to postoje opravdani razlozi. Vijeće je zaključilo da župnik ne smije krstiti dijete iz tuđe župe ako nema za to privole vlastitog župnika.” (*Zaključci Svećeničkog vijeća* u: „Službeni vjesnik nadbiskupije zagrebačke” LIX (1972), br. 9, str. 270); godinu dana kasnije naša Biskupska konferencija izdaje već spomenute *Smjernice za pastorizaciju krštenja* u kojima je to isto naglašeno (vidi „Službeni vjesnik nadbiskupije zagrebačke” LV (1973), br. 9, str. 288, t. 6).

²⁰ Usp. također kan. 845, § 2.

Praksa Crkve u ovom pitanju temelji se na dva principa: krštenje je potrebno za spasenje i može biti podijeljeno samo jedanput. Odredbe o vrijednosti krštenja podijeljenog u crkvama i odijeljenim kršćanskim zajednicama izdao je Sekretarijat za jedinstvo Kršćana, *Ekumenski direktorij. Smjernice za provođenje koncilskih zaključaka o ekumenizmu*, (dokumenti 3, Zagreb 1967, br. 9–20). Ponajprije se ističe da kod svih kršćana treba paziti na opasnost nevaljanosti krštenja „podijeljenoga škropljenjem, naročito kolektivnim” (nota 2). Zatim je naglašeno da ne može biti „sumnje u valjanost krsta podijeljenog kod rastavljenih istočnih kršćana” (br. 12). Što se tiče ostalih kršćana, ponekad se mogu javiti sumnje u pogledu „materije i forme”, u pogledu „vjere i nakane” i u pogledu „primjene materije” (usp. br. 13), da bi se na kraju dodalo „nije dopušteno uvjetno ponovno krstiti osim kad postoji razborita sumnja o činjenici ili o valjanosti prethodnog krštenja” (br. 14).

O valjanosti krštenja kod crkvenih zajednica zapadnog tipa vidi J. KOLARIĆ, *Krštenje kod različitih crkvenih zajednica zapadnog tipa* u: BS, XLVIII (1978), br. 1–2, str. 96–98, on dolazi do slijedećeg zaključka: „... krštenje podijeljeno u Crkvama (evanđelici, luterani, reformirani /kalvini/, starokatolici) i u slobodnim Crkvama (metodisti, baptisti, pentekostalci) je valjano. Zbog odbacivanja sakramenata, čudnog poimanja kršćanstva i još čudnijeg tumačenja Sv. pisma postavlja se pitanje valjanosti podjeljivanja krštenja kod *Jehovinih svjedoka, adventista (subotara) i mormona*” (str. 97).

²¹ Usp. O. HEGGELBACHER, *Taufe und Firmung* u: „Grundriss des nachkonziliaren Kirchenrechts”, Regensburg 1979, p. 474; A. MONTAN, *I sacramenti* u: „Il diritto nel mistero della Chiesa” III, Roma 1980, p. 88.

tumačilo tako da se dijete mora krstiti u roku od osam dana od rođenja; dopuštao se koji dan više ako je dijete bilo zdravo i ako je za to postojao opravdan razlog. Novi Zakonik prilazi tom pitanju s pastoralnom senzibilnošću i više nije u prvom planu hitnost. Razlog je i taj jer su se promijenili zdravstveno-socijalni uvjeti. No ipak potvrđuje dužnost, koja je prvenstveno roditeljska, da krste svoju djecu *prvih tjedana* nakon rođenja (usp. kan. 867, § 1). U određivanju nadnevka krštenja, prema *Redu krštenja* br. 8, treba voditi računa:

- u prvom redu o spasenju djeteta, da ne bi zbog bolesti bilo lišeno blagodatni krštenja;
- zatim, treba voditi računa o zdravlju majke, da bi i ona mogla prisustvovati krštenju;

- napokon treba imati u vidu pastoralne potrebe, tj. dostatno vrijeme da se pripreve roditelji i da se dolično obavi samo slavlje.

Možemo zaključiti da ono *krstiti prvih tjedana* dopušta određenu elastičnost, nadasve ako to traže pastoralni razlozi (usp. kan. 851) i u skladu s kan. 856 koji savjetuje da se krštenje redovito podjeljuje nedjeljom ili, ako je moguće, na vazmeno bdjenje.

No ako je dijete *u smrtnoj opasnosti*, mora se krstiti bez ikakva odlaganja, odmah (usp. kan. 867, § 2).

Novi Zakonik u kan. 868, § 1,1 i 2 postavlja dva uvjeta da bi se dijete dopušteno krstilo:

- da roditelji, ili barem jedan od njih, odnosno onaj tko ih zakonito zastupa, pristaje na krštenje;

- i da postoji utemeljena nada da će dijete biti odgojeno u katoličkoj vjeri. Takva nada dopušta različite stupnjeve; samo ako ona posve nedostaje, krštenje se odgađa. Odgađanje krštenja mora se učiniti obazrivo, da se ne bi potpuno prekinuli odnosi s roditeljima, što-više, njima se mora na lijep način protumačiti razlog odgađanja krštenja njihova djeteta. Budući da je riječ o delikatnom pitanju, Zakonik traži da biskupske konferencije ili dijecezanski biskupi izdaju detaljnije odredbe za svoja područja.²³

U smrtnoj opasnosti dijete katoličkih, što-više i nekatoličkih roditelja dopušteno se može krstiti čak i protiv volje roditelja (usp. kan.

868, § 2).

5.1.3. Neka pastoralna pitanja

U pastoralnoj praksi postavlja se pitanje krštenja djece katoličkih roditelja koji su rastavljeni, i ne mogu se ponovno crkveno vjenčati a ponovno su građanski vjenčani, ili onih koji žive u iregularnim i teškim bračnim prilikama.

– Krštenje djece rastavljenih roditelja moći će se obaviti pod uvjetom da roditelji, ili barem jedan od njih, traže krštenje i da jamče da će djeca biti kršćanski odgojena. U slučaju posebne sumnje ili nesigurnosti s obzirom na izvršenje te obveze, treba se obratiti na mjesnog ordinarija, ili još bolje, trebao bi on izdati upute da li bi u tom slučaju bilo dovoljno jamstvo kumova, ili nekoga od bliže rodbine, ili neke prikladne osobe u zajednici.

– Ako je zahtjev da se krsti dijete od roditelja koji žive u priležništvu /konkubinatu/, ili su samo civilno vjenčani a žive u miru i ljubavi i ništa im ne priječi da se i crkveno vjenčaju, pastiri duša neće propustiti tu priliku da ih brižno

²² Nekada se postavljalo pitanje zakonitosti i prikladnosti prakse krštenja male djece; danas to pitanje ima uglavnom povijesno značenje kako za teologiju tako i za pastoral. Naime, imamo na sreću instrukciju Svete kongregacije za nauk vjere *Pastoralis actio* koja u drugom dijelu (br. 16–26) daje odgovor na poteškoće glede krštenja djece. Dokument ističe: „... infans qui baptizatur non per se ipsum seu per proprium actum sed per alios credit, 'per fidem Ecclesiae quae ei communicatur'. Eadem doctrina proponitur etiam in instaurato baptisimi Rituali, cum celebrans parentes et patrinum ac matrinam rogat ut fidem Ecclesiae profiteantur in qua parvuli baptizantur” (AAA 72/1980/ p. 1144); o krštenju djece vidi opširan i dobar članak DE ECHEVERRIA, Lamberto, *El bautismo de los niños* u: „Revista Espanola de Derecho Canonico”, vol. 37, n. 106–107, Salamanca 1981, pp. 119–146.

²³ Svećeničko vijeće zagrebačke nadbiskupije zaključilo je: „Što se tiče odgađanja krštenja djeteta treba dobro prosuditi svaki individualni slučaj s osobitom pastoralnom razboritošću i nužno je održavati kontakt s takvim roditeljima da i sami sazriju za shvaćanje krštenja i obaveza koje iz njega slijede” (Tajništvo Svećeničkog vijeća – Z. N., *Plenum svećeničkog vijeća zagrebačke nadb.* od 5. 12. 1972. u: „Službeni vjesnik nadb. zagrebačke”, LIX (1972), br. 9, str. 269); usp. također *Zaključci Svećeničkog vijeća* u istom „Službenom vjesniku...”, str. 270, koje je zagrebački nadbiskup F. Kuharić prihvatio i potvrdio, čime su postali obvezatni za područje nadbiskupije.

²⁴ Novi je Zakonik u tom pitanju odlučan, dok se u nacrtu (schema) Zakonika iz 1980. postavljao je-

pouče. Prikazat će im na lijep način kontradikciju između molbe za krštenje i njihova stanja da ne žive kao pravi kršćani. Odbijanje krštenja u tom slučaju temelji se na zahtjevu sakramenta ženidbe. Predložiti će im da srede svoje bračno stanje kako bi se prosljedilo krštenje djeteta.²⁵

– Ako jedan od bračnih drugova nikako ne želi srediti bračno stanje iz bilo kojeg razloga, ta se ženidba može ukrijepiti /ako postoje uvjeti/, pa zatim dijete krstiti.

– Ako roditelji ne pristaju na crkveno vjenčanje zbog teških neslaganja i svada koje postoje među njima, tada ih nema smisla siliti na vjenčanje nego će ih se poučiti i krstiti dijete. O svim tim nabrojenim situacijama, a i o nekim drugim, dobro bi bilo kad bi bila ujednačena praksa koja može tek nastati kada nadležna vlast Biskupska konferencija ili barem dijecezanski biskup izdaju upute za problematične slučajeve.

5.2. Pripadnost obredu

Djecu treba krstiti po obredu roditelja. Ako oba roditelja pripadaju latinskoj /zapadnoj/ Crkvi, tada dijete, primivši krštenje, pripada njoj.

Ako su roditelji različitog obreda, onda oni odlučuju u kojem će se obredu krstiti njihovo dijete; no ako se ne mogu složiti, tada se dijete krsti u obredu očevu /usp. kan. 111, § 1/. Dakle, ne prevladava u takvom slučaju uvijek, kao u starom Kodeksu /kan. 756/ obred očev, nego samo onda ako se ne mogu dogovoriti.

Međutim, oni koji se spremaju na krštenje a navršili su 14 godina života mogu slobodno izabrati obred u kojem će se krstiti i kojoj će obrednoj Crkvi pripadati /usp. kan. 111, § 2/. To je novost s obzirom na stari Kodeks.

6. KRSNI KUMOVI

Prema prastarom običaju Crkve za krštenje se zahtijevao kum.²⁶ Novi Zakonik, slijedeći ovu praksu, u kan. 873 propisuje neka krštenik, ako je moguće, ima jednog kuma ili kumu ili pak kuma i kumu zajedno. Kum, kako za krštenje /usp. kan. 872/ tako i za potvrdu /usp. kan. 892/, nije bezuvjetno potreban kao

prije, nego kum neka bude „quantum fieri potest”.

Treba ipak naglasiti da su dužnosti kuma važne i kod odraslog krštenika i kod djeteta. On će „pomagati odraslog krštenika u kršćanskoj inicijaciji, a dijete koje treba krstiti, zajedno će s roditeljima, predstaviti za krštenje”. Nadalje njegova je dužnost nastojati da krštenik „živi kršćanskim životom u skladu s krštenjem i da vjerno ispunjava obaveze koje su s njim povezane” /kan. 872/.²⁷

Novo je crkveno zakonodavstvo u vezi s kumovima pojednostavljeno. Više se ne propisuju, kao u starom Kodeksu, dvije vrste uvjeta, jedni za valjanost a drugi za dopuštenost, da bi netko mogao vršiti tu službu. On nabraja pet uvjeta da bi netko mogao dopušteno biti kum /usp. kan. 874, § 1,1–5/:

– da je izabran od krštenika ili njegovih roditelja ili od onih koji ih zastupaju; ako njih nema, neka ga odredi župnik ili djelitelj krštenja; da bude prikladan i da ima nakanu biti kum;

– zatim da ima barem 16 godina: dijecezanski biskup može odrediti drugu dob, a župnik ili djelitelj krštenja može za pojedini slučaj zbog opravdanog razloga dopustiti da kum bude mladi od 16 godina;

– slijedeći je uvjet da je katolik koji živi kako to priliči vjeri i službi koju će vršiti, da

dan uvjet koji je sada jednostavno izostavljen: „...licite baptizatur ... nisi exinde periculum exurgat odii in religionem”.

²⁵ Naša Biskupska konferencija na zasjedanju 9–12. listopada 1973. donijela je, među ostalima, i ovu smjernicu za dušobrižnike: „Ako su roditelji zanemarili sklopiti kršćansku ženidbu, ili je očito da nisu praktični vjernici, potrebno im je prikladnim načinom izložiti smisao njihova traženja i odgovornosti koje preuzimaju. To je prigoda da ih se potakne na svjesniji kršćanski život. Međutim, ako takvi imaju odrasliju krštenju djecu kojoj su zanemarili osigurati pripremu na sakramente ispovijedi, pričesti i potvrde, neka im se krštenje barem za neko vrijeme odgodi (npr. koji mjesec) a potakne ih se da dobro razmisle o svom traženju i djelom potvrde ozbiljnost svoje nakane” (*Smjernice za pastorizaciju krštenja* u: „Službeni vjesnik z.n.”, LX (1973), br. 9, str. 288).

²⁶ To je istaknuto u: *Red krštenja*, br. 8.

²⁷ U nacrtu novog Kodeksa iz 1980. bila je predložena mogućnost da se izabere novi kum sa svim učincima na mjesto umrlog, međutim taj prijedlog nije prihvaćen u novom Zakoniku.

je primio i ostale sakramente kršćanske inicijacije /potvrdu i euharistiju/: prema § 2 istog kanona odijeljena braća, tj. kršćani nekatolici, mogu biti samo svjedoci krštenja uz katoličkog kuma.²⁸

– zatim da nije kažnjen kanonskom kaznom, bilo dosuđenom, bilo proglašenom;

– i na kraju, otac ili majka krštenika ne smiju biti njegovi kumovi.²⁹

7. UPIS I DOKAZIVANJE KRŠTENJA

7.1. Upis

Mjesni župnik, gdje se podjeljuje krštenje, mora pomno i bez odlaganja ubilježiti u Maticu krštenih, prema općenitoj odredbi kan. 877, § 1: imena krštenika, krstitelja, zatim imena krštenikovih roditelja, kumova i svjedoka (ako su bili prisutni), te mjesto i dan krštenja i rođenja. No on će morati upisati i ostale podatke prema rubrikama propisanog obrasca Matice krštenih.³⁰

Ako je riječ o upisu krštenja djeteta neudate majke, tada se upisuje ime majke, ako je javno poznato njezino majčinstvo, ili ako ona to traži pismeno ili pred dva svjedoka; upisuje se i ime oca ako je njegovo očinstvo poznato iz neke javne isprave ili ako ga on prizna pred župnikom i dva svjedoka. U drugim slučajevima upisuje se samo krštenik i ne navodi se ime oca ili roditelja (usp. kan. 877, § 2).³¹

U slučaju posvojene djece određeno je da se upišu imena posvojitelja, a imena naravnih roditelja upisuju se ako je tako učinjeno i u građanskim spisima dotičnog kraja. No o tome treba imati u vidu upute biskupske konferencije (usp. kan. 877, § 3).

Ako krštenje nije podijelio župnik, a niti mu prisustvovao, tada krstitelj mora o podijeljenom krštenju obavijestiti župnika one župe u kojoj je podijeljeno krštenje da bi ga onda župnik upisao prema kanonskim propisima (usp. kan. 878).

7.2. Dokazivanje podijeljenoga krštenja

U kanonu 875 naglašeno je da se onaj koji podjeljuje krštenje treba pobrinuti, ako nije

prisutan kum, da barem bude prisutan svjedok koji može posvjedočiti podjeljivanje krštenja.

²⁸ *Ekumenski direktorij* u br. 48 propisuje da je slobodno „iz opravdana razloga dopustiti da istočni vjernik“, tj. pripadnik bilo koje istočne odijeljene Crkve, „zajedno s katoličkim kumom (ili katoličkom kumom) kumuje pri krštenju katoličkog djeteta ili odrasle osobe, pod uvjetom da je dovoljno osiguran katolički odgoj krštenika i da je taj kum prikladna osoba“; za ostalu rastavljenu braću određeno je u br. 57: „Službu kuma kod sakramenata krštenja i potvrde, u liturgijskom i kanonskom smislu, ne smije vršiti kršćanin koji je član rastavljene zajednice... Ipak, iz razloga srodstva ili prijateljstva, može se kršćanin druge zajednice... zajedno s katoličkim kumom (ili katoličkom kumom) pripustiti da bude kršćanski svjedok tog krštenja.“ Novi Zakonik, možda zbog ekumenskih razloga, ukida ovu razliku i određuje da kršćani nekatolici bez razlike mogu biti *samo svjedoci krštenju* uz katoličkog kuma.

²⁹ U novom Zakoniku više se ne spominje duhovno srodstvo, tj. odnošaj između osoba koji nastaje valjanim krštenjem. Sigurno, ne postoji više ni ženidbena zapreka koja je odatle proizlazila, kako se to može vidjeti u traktatu o ženidbi.

³⁰ Bilo bi dobro kada bi naša Biskupska konferencija izradila ujednačene obrasce Matice krštenih (i druge matice), krsnih listova, ... za naše područje; o nekim prijedlozima vidi M. BERLJAK, *Nezakonita djeca ili nezakoniti roditelji?* u BS, IL (1979), br. 1–2, str. 178–180.

³¹ Glede upisa krštenja djeteta našoj Biskupskoj konferenciji bila su postavljena neka pitanja na koja je ona odgovorila kako slijedi: 1) Kod zakonite djece državni matičar bilježi kao oca osobu za koju majka izjavi da je otac, bez obzira da li se ovaj priznaje ocem ili ne. Da li radi ujednačenosti matica i ličnih podataka tako postupati?... Može se i za crkveno-pravno područje kao vjerodostojan dokumenat u ovom slučaju prihvatiti isprava... civilnog matičara, jer i društveno pravno područje za utvrđivanje očinstva redovito ne prihvaća samo izjavu majke, već traži izjavu oca ili sudsku presudu. 2) Da li nezakonito dijete udate majke nosi prezime majke djevojačko ili udato? Po sebi bi trebalo da nezakonito dijete nosi djevojačko prezime majke. Međutim, zbog može bitnih budućih zamršenosti prirodnije je upisati ono prezime koje majka stvarno nosi u vrijeme rođenja ili krštenja djeteta, budući da se prezime ionako može promijeniti neovisno o vjenčanju. Prema tome nezakonito dijete udate majke nosi ono prezime koje majka stvarno nosi (redovito prezime muža). 3) Da li rješenje suda ili SUP-a ispravkama ili promjenama u maticama promijeniti i u našim maticama, ili je potreban poseban postupak i rješenje Biskupskog ordinarijata? Redovite zabilježbe u matičnim knjigama (krizma, vjenčanje, sv. red, smrt,...) vrši župnik na osnovu odgovarajućih obavijesti. Za ispravak pak i za druge promjene potrebno je tražiti dopuštenje i uputu Ordinarijata *Tumačenja i odgovori na neke upite* u. „Nova et vetera“, XXIX, sv. 1, Sarajevo 1979, str. 294–295.

Ako se krštenje ne može dokazati iz Matice krštenih (npr. nije u nju upisano krštenje), tada je dovoljna izjava jednog posve vjerodostojnog svjedoka, samo ako nikome nije na štetu, ili izjava krštenika dana pod zakletvom, ako je kršten u odrasloj dobi (usp. kan. 876).

8. UMJESTO ZAKLJUČKA

Ponajprije želim citirati ono što novi Zakonik naglašava u kan. 211: „Svi vjernici imaju dužnost i pravo zauzimati se da se božanska vijest spasenja sve više širi među ljudima svih vremena i po cijelom svijetu.”

Zatim podsjećamo na nauk Crkve, sadržan i u kan. 849, koji kaže da je sakrament krštenja „in re vel saltem in voto” nužan za spasenje.

I na kraju želimo nadodati ono što novi Zakonik naglašava kad govori o sakramentima općenito, a što onda posebno treba primijeniti na sakrament krštenja:

– Sakramenti se ne mogu uskratiti onima koji ih traže, koji su kako treba raspoloženi a pravo im to ne brani; no oni moraju biti za sakramente evangelizirani i katehizacijom za njih pripremljeni (usp. kan. 843, §§ 1–2).

– Posvećeni službenici kao i ostali vjernici moraju slaviti sakramente „s najvećim poštovanjem i dužnom pomnjom”; tada će biti u potpunosti vidljivi znakovi i sredstva „kojim se vjera izražava i jača, iskazuje Bogu štovanje i kojima se ljudi posvećuju” te će pridonijeti „da se crkveno zajedništvo zasnuje, učvrsti i očituje” (kan. 840).